

Utlåtande 2016:6 RVI (Dnr 154-1633/2015)

Biträdande av ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamheten i Stockholms län

Skrivelse från Stockholms läns landsting

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Stockholms stad biträder Stockholms läns landstings ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamhet vid Karolinska universitetssjukhuset.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen anför följande.

Ärendet

Stockholms läns landsting bedriver sedan april 2013 sprututbytesverksamhet genom infektionskliniken vid Karolinska universitetssjukhuset. Sprututbytesprogrammet är en försöksverksamhet som ska utvärderas vetenskapligt fem år efter uppstart. Tillstånd för att bedriva denna verksamhet är giltigt i två år och utfärdas av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Tillstånd får endast meddelas om den kommun där verksamheten ska bedrivas har biträtt ansökan. Stockholms läns landsting ska göra en förnyad ansökan om tillstånd hos IVO och har anhållit om Stockholms stads skriftliga medgivande för att fortsätta bedriva sprututbytesverksamheten.

Beredning

Ärendet har beretts av socialnämnden och remitterats till stadsledningskontoret och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret föreslår att staden ska biträda Stockholms läns landstings ansökan, vilket är en förutsättning för att verksamheten ska kunna fortsätta.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att det är positivt och angeläget att landstinget bedriver ett sprututbytesprogram. Samtidigt ser nämnden en ökande oro bland närboende, och framför att det vore värdefullt med ytterligare en eller ett par mottagningar inom länet.

Mina synpunkter

Alla människor har rätt till en god och säker vård, så även de som fastnar i ett långvarigt och allvarligt missbruk. Därför är jag glad över att Stockholms läns landsting bedriver en sprututbytesverksamhet vid Karolinska universitetssjukhuset. Under de dryga två år som verksamheten har bedrivits har antalet besökare ökat succesivt och allt fler personer nås nu av insatserna. Det är mycket positivt och jag ser därför att det är av yttersta vikt att verksamheten kan fortsätta.

Ett Stockholm som håller samman bygger på att samtliga innevånare har möjligheter och förutsättningar att förverkliga sina liv. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för att medverka till att personer med missbruksproblem kan bli fria från dessa och på så sätt kunna skapa sig ett gott liv. Att minimera riskbeteende hos personer med ett injektionsmissbruk är ett sätt att lägga grunden för ett socialt förändringsarbete. I den preliminära utvärdering som Centrum för psykiatriforskning gjort framgår att programmets deltagare minskar sitt riskbeteende under de första 12 månaderna, särskilt de med höga riskpoäng. Personerna i programmet ges också tillgång till samtalsstöd och hjälp i kontakter med myndigheter. Det är positivt och jag ser därför att sprututbytesverksamheten är en viktig del i att avhjälpa svåra missbruksproblem, men inte minst för att förbättra hälsan hos personer med injektionsmissbruk. Genom sprututbytesverksamheten kan till exempel riskerna för blodsmittor, däribland Hepatit C, minskas.

Det finns, som Kungsholmens stadsdelsnämnd påpekar, en oro som härrör från att klinikens besökare uppehåller sig runt omkring sjukhuset, vilket skapar en otrygghet för närboende och andra som rör sig i området. Den oron är viktig att ta på allvar, och jag ser det som den främsta lösningen att fler kliniker inom

länet tillskapas. Majoriteten har därför i budget för år 2016 gett socialnämnden i uppdrag att söka samråd med landstinget för att undersöka förutsättningarna för att fler kliniker kan öppnas.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Skrivelse till Stockholms stad angående ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamhet i Stockholms län

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut avslås.
2. Därutöver anføres följande.

Sprututbytesverksamheten i Stockholm är idag ett forskningsprojekt med sprututbyte för intravenösa missbrukare som avslutas 2016. Forskningsprojektet ska utvärderas av en oberoende utredare. Först efter en utvärdering anser vi att ett beslut kan fattas om verksamhetens eventuella fortsättning och omfattning. Det är viktigt att ett sådant beslut tas väl grundat i forskning och evidens samt Stockholms erfarenheter av forskningsprojektet, men också sett till hur näromgivningen påverkas av verksamheten.

Antalet besökande till sprututbytesmottagningen vid S:t Görans sjukhus har nu även ökat med mer än 30 procent under augusti 2015 jämfört med 2014. Boende i Stadshagen har uttryckt oro över de negativa konsekvenser som det stora antalet besökare får för den upplevda tryggheten i området. Även personal på mottagningen menar att antalet besökande nu är mer än vad både de och närområdet tål. En förutsättning för eventuell permanent verksamhet är att sprututbyte sker vid flera permanenta och/eller mobila mottagningar spridda över länet och staden så att brukare inte koncentreras till ett enskilt område, i detta fall Stadshagen.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi konstaterar att sprutbytesverksamheten varit en stor framgång som inneburit hälsovinster för många och välkomnar därför ett förlängt tillstånd. På sikt bör verksamheten permanentas och utökas genom lokalisering även på andra ställen runt om i staden, antingen vid fasta punkter eller genom mobila enheter. Vidare är det viktigt att närområdet där sprutbytesverksamheten bedrivs idag utformas på ett säkert

och tryggt sätt, bland annat genom förbättringar i parkmiljön, ljussättning och genom samarbete med polisen och Stadsmissionen. Insatserna mot regelbrott bör också kunna stärkas genom exempelvis stärkt samarbete mellan mottagningen, socialtjänsten och polisen kring omedelbar anmälan så att personer som injicerar i närområdet också snabbt kan varnas eller omhändertas. Utöver det så torde en utökning av sprututbytesverksamheten i Stockholm stad och län avlasta området kring Stadshagen/Fridhemsplan där verksamheten är lokaliserad idag

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Stockholms stad biträder Stockholms läns landstings ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamhet vid Karolinska universitetssjukhuset.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 27 januari 2016

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Åsa Lindhagen

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Markus Nordström (alla M) med hänvisning till Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm (L) med hänvisning till Liberalernas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottner (KD) med hänvisning till Liberalernas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Stockholms läns landsting bedriver sedan april 2013 sprututbytesverksamhet genom infektionskliniken vid Karolinska universitetssjukhuset. Sprututbytesprogrammet är en försöksverksamhet som ska utvärderas vetenskapligt fem år efter uppstart. Tillstånd för att bedriva denna verksamhet är giltigt i två år och utfärdas av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Tillstånd får endast meddelas om den kommun där verksamheten ska bedrivas har biträtt ansökan. Stockholms läns landsting ska göra en förnyad ansökan om tillstånd hos IVO och har anhållit om Stockholms stads skriftliga medgivande för att fortsätta bedriva sprututbytesverksamheten.

Kort beskrivning av verksamheten

Sprututbytesverksamheten riktar sig till personer som är 20 år eller äldre och som injicerar narkotika. Av verksamhetsberättelse för 2014 framgår att totalt 1 399 personer besökt verksamheten under året. Av dess var drygt 23 procent kvinnor. Sedan mottagningen öppnade i april 2013 har 1 597 personer skrivit in sig i programmet. Under 2014 skrevs 634 nya personer in som deltagare i programmet. Antalet besök per dag har ökat i takt med antalet inskrivningar.

Resultat av preliminär utvärdering

Centrum för psykiatriforskning vid Karolinska institutet presenterade i september 2015 en preliminär utvärdering av sprututbytesprogrammet. Verksamheten hade då varit igång i knappt två och ett halvt år. Utvärderingen omfattade 552 individer som i samband med inskrivning tackat ja till att medverka. Den preliminära utvärderingen visar att andelen individer som har en felaktig uppfattning om sin status avseende blodsmitta är relativt hög vilket sannolikt kan minska med upprepad provtagning och upplysning. Vidare har en minskning i riskbeteende skett bland individerna mellan inskrivning och uppföljning efter 12 månader. Den största minskningen var bland individer som från början visade högre poäng på riskindex. Minskningen tycks vara större bland kvinnor, individer med amfetamin som huvuddrog samt bostadslösa.

Utifrån självrapporterade data verkar andelen individer som behandlats för allvarliga infektionstillstånd kopplade till intravenöst missbruk att minska. Självskattad livskvalitet bland individerna ökade mellan inskrivning och uppföljning efter 12 månader. Någon ökad narkotikaanvändning bland

individerna har inte kunnat konstateras. Mellan åren 2013 och 2014 har antalet individer som tagit del av kurativa tjänster ökat liksom antalet länknings till beroendevård och socialtjänst.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2015 att för sin egen del biträda ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamhet i Stockholms län, samt att överlämna ärendet till kommunstyrelsen för vidare beredning till kommunfullmäktige.

Särskilt uttalande gjordes av Andrea Ström m.fl. (M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Isabel Smedberg Palmqvist (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Stina Bengtsson (C), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Sofia Modigh (KD) i enlighet med moderaternas särskilda uttalande.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadens medverkan vid genomförandet av sprututbytesprogrammet består främst i ett godkännande att biträda ansökan om tillstånd för att bedriva verksamheten. Staden medverkar även med uppsökande resurs genom ett etablerat samarbete mellan sprututbytesverksamheten och stadens uppsökare. I övrigt är Stockholms läns landsting som huvudman ansvarig för verksamheten. Försöksverksamheten utvärderas vetenskapligt av Centrum för psykiatriforskning vid Karolinska institutet efter fem år. Förvaltningen ser positivt på de resultat som den preliminära utvärderingen visat och föreslår att socialnämnden tillstyrker att biträda ansökan om förlängt tillstånd för sprututbytesverksamheten.

Beredning

Ärendet har beretts av socialnämnden och remitterats till stadsledningskontoret och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadens medverkan vid genomförandet av sprututbytesprogrammet består främst i ett godkännande att biträda ansökan om tillstånd för att bedriva verksamheten. Staden medverkar även med uppsökande resurs genom ett etablerat samarbete mellan sprututbytesverksamheten och stadens uppsökare. I övrigt är Stockholms läns landsting som huvudman ansvarig för verksamheten. I stadens budget för 2016 framgår att sprututbytesverksamheten ska fortsätta och att socialnämnden tillsammans med landstinget ska utreda möjligheterna till att utöka antalet platser för sprututbyte. En förutsättning för att verksamheten ska kunna fortsätta och eventuellt utökas är att tillståndet förlängs.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Sjölander m.fl. (M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Johansson m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Kristin Jacobsson (C), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Emil Öberg (KD), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är positivt och angeläget att landstinget bedriver ett sprututbytesprogram och därigenom motverkar risken för spridning av blodsmitta bland injektionsmissbrukare samt får möjlighet att motivera personer som missbrukar att ta emot behandling.

Sprututbytesmottagningen är belägen på S:t Görans sjukhusområde inom Kungsholmens stadsdelsområde. Under 2015 har ett stort antal boende i närområdet kontaktat stadsdelsförvaltningen och förmedlat en ökad oro och otrygghet, vilket de

härleder till sprututbytesverksamheten. Genom besök vid ett par av stadsdelsnämndens sammanträden under hösten samt genom att lämna medborgarförslag har boende i området även delgett nämnden en oro för utvecklingen i området. Sammantaget handlar det om att situationen och närmiljön upplevs stökigare och otryggare än tidigare. Några konkreta exempel på vad som ger anledning till den upplevda otryggheten är:

- Mottagningen har betydligt fler deltagare än vad verksamheten är dimensionerad för
- Flera personer som identifieras som besökare till verksamheten rör sig i området
- Det sker öppen handling med droger i anslutning till sprututbytesverksamheten
- Personer injicerar narkotika öppet i offentliga miljöer där barn och unga vistas, exempelvis vid skolorna i närområdet, på idrottsplatser, i parker och i trappuppgångar
- Ett antal verksamheter i närområdet har haft besök av personer som använt toaletterna i deras lokaler för att injicera narkotika
- Både barn och vuxna vittnar om att ha blivit antastade/ofredade i närområdet, bland annat har ett antal incidenter vid Stadshagens idrottsplats rapporterats
- Obehöriga personer vistas på vissa skolområden nattetid och kanyler har påträffats

Den beskrivna bilden bekräftas av polisen som ser samma negativa utveckling. Stadsdelsnämnden har i dialog med landstinget beskrivit den bild som ges av boende i området och den upplevelse av otrygghet som finns.

Idag är sprututbytesverksamheten på S:t Görans sjukhusområde den enda av sitt slag i länet och eftersom den nu har betydligt fler deltagare än den är dimensionerad för, anser förvaltningen att det skulle vara värdefullt med ytterligare en eller ett par mottagningar inom länet.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Andrea Ström m.fl. (M) enligt följande.

Sprututbytesverksamheten i Stockholm är idag ett forskningsprojekt med sprututbyte för intravenösa missbrukare som avslutas 2016. Forskningsprojektet ska utvärderas av en oberoende utredare, och först efter en utvärdering fattas beslut om verksamhetens eventuella fortsättning och omfattning.

Det är viktigt att ett sådant beslut tas väl grundat i forskning och evidens samt Stockholms erfarenheter av forskningsprojektet, men också sett till hur näromgivning påverkas av verksamheten

Särskilt uttalande gjordes av Isabel Smedberg Palmqvist (L) enligt följande.

Folkpartiet Liberalerna noterar med glädje att sprututbytesverksamheten i länet varit en stor framgång som inneburit hälsovinster för många. Vi välkomnar ett förlängt tillstånd och vill ytterligare tillägga att vi noterar att utvärdering visat att det skulle kunna finnas tillgänglighetsfördelar med att verksamheten finns på flera platser i staden och länet och hoppas att verksamheten kan utvecklas åt det hållet.

Ersätтарыtrande gjordes av Stina Bengtsson (C) enligt följande.

Det är med stor glädje vi kan se att det sprututbytesprogram vi beslutade om i början av förra mandatperioden visar mycket goda resultat efter två års verksamhet. Det är extra glädjande att närmare en fjärdedel av patienterna är kvinnor, kvinnor som utöver all annan hjälp även kan få hjälp med mödravård och liknande.

Under 2013 och 2014 kom 100 personer med hiv till verksamheten. 100 personer som nu inte riskerar att sprida hivsmittan på samma sätt som om de inte haft tillgång till sprututbyte. Efter den korta tid som sprututbytesverksamheten har funnits i Stockholm går det naturligtvis inte att göra mätningar över lång tid, men det har däremot Region Skåne kunnat göra. När sprututbytesverksamheten i Skåne utvärderades i våras visade det sig bland annat att Skåne bara hade haft två nya fall av hiv på 15 år. Dessutom har regionen under många år sluppit utbrott av hepatit. En mycket viktig orsak är sprututbytesprogrammet som inleddes för nästan 30 år sedan. Även Folkhälsomyndigheten är tydlig med att sprututbytesverksamheten behövs och bör byggas ut.

Det framgångsrika arbetet i Stockholm hade inte fungerat utan ett stort engagemang och stor kompetens hos såväl de som arbetar i den kliniska verksamheten

på S:t Görans sjukhusområde som hos de tjänstemän inom staden och Stockholms läns landsting som har arbetat och arbetar med frågan. Vi vill därför rikta ett stort tack till alla dem som har gjort och fortsatt gör ett mycket gott arbete.

Vi ser fram emot fortsatt gott resultat i och med att verksamhetens tillstånd nu blir förlängt. Vi hoppas också kunna permanenta tillståndet och utöka verksamheten till fler platser i framtiden.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Sjölander m.fl. (M) enligt följande.

Sprututbytesverksamheten i Stockholm är idag ett forskningsprojekt med sprututbyte för intravenösa missbrukare som avslutas 2016. Forskningsprojektet ska utvärderas av en oberoende utredare, och först efter en utvärdering fattas beslut om verksamhetens eventuella fortsättning och omfattning. Det är viktigt att ett sådant beslut tas väl grundat i forskning och evidens samt Stockholms erfarenheter av forskningsprojektet, men också sett till hur näromgivningen påverkas av verksamheten.

Antalet besökande till sprututbytesmottagningen vid S:t Görans sjukhus har ökat med mer än 30 % under augusti i år jämfört med 2014. Boende i Stadshagen har uttryckt oro över de negativa konsekvenser som det stora antalet besökare får för den upplevda tryggheten i området. Även personal på mottagningen menar att antalet besökande nu är mer än vad både de och närområdet tål.

En förutsättning för eventuell permanent verksamhet är att sprututbyte sker vid flera permanenta och/eller mobila mottagningar spridda över länet och staden så att brukare inte koncentreras till ett enskilt område, i detta fall Stadshagen.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Johansson m.fl. (L) enligt följande.

Från Liberalerna noterar vi med glädje att sprutbytesverksamheten varit en stor framgång som inneburit hälsovinster för många och välkomnar ett förlängt tillstånd. Vi ser gärna att verksamheten sprids ut på fler platser redan nu under försöksperioden och vi ser ett värde i att det också skulle kunna finnas mobil verksamhet.

Ersättaryttrande gjordes av Kristin Jacobsson (C) enligt följande.

Centerpartiet delar förvaltningens syn att det är positivt och angeläget att landstinget bedriver ett sprututbytesprogram och därigenom motverkar risken för spridning av blodsmitta bland injektionsmissbrukare samt får möjlighet att motivera personer som missbrukar att ta emot behandling.

Vi menar att sprututbytesprogrammet har varit en betydelsefull verksamhet för de personer som är i behov av dess insatser, inte minst för de kvinnor som besöker

verksamheten. Närmare en fjärdedel av patienterna är kvinnor, kvinnor som utöver all annan hjälp även kan få hjälp med mödravård och liknande.

Centerpartiet vill se att verksamheten permanentas och utökas genom lokalisering även på andra ställen runt om i staden, antingen vid fasta punkter eller genom mobila enheter.

Centerpartiet delar också förvaltningens beskrivning av konsekvenser av verksamheten för närområdet och tycker att de ansträngningar som görs för att få området säkrare och tryggare bl.a. genom förbättringar i parkmiljön, ljussättning och genom samarbete med polisen och Stadsmissionen är viktiga. Insatserna mot regelbrott bör också kunna stärkas genom exempelvis stärkt samarbete mellan mottagningen, socialtjänsten och polisen kring omedelbar anmälan så att personer som injicerar i närområdet också snabbt kan varnas eller omhändertas.

Utöver det så torde en utökning av sprututbytesverksamheten i Stockholm stad och län avlasta området kring Stadshagen/Fridhemsplan där verksamheten är lokaliserad idag.

Ersättaryttrande gjordes av Emil Öberg (KD) enligt följande.

Frågan om sprututbytesverksamhet i Stockholm har i många år engagerat Kristdemokratiska företrädare på olika nivåer. Vi är i grunden positiva till det nuvarande sprututbytesprogrammet för att minska risken för blodsmitta bland injektionsmissbrukare. Men, vi vill också precis som förvaltningen skriver i sitt svar ta upp att programmets nuvarande form inte har gått helt smärtfritt till.

Den nuvarande verksamheten sker på prov och ska utredas vetenskapligt vid projektets slut. Före den utredningen genomförs är det svårt att uttala sig om huruvida projektet är lyckat eller ej. Vad vi däremot redan nu kan se är att verksamheten i dess nuvarande form, med en enda plats för sprututbyte i hela länet, inte är hållbar för verksamhetens geografiska närområde.

För boende och vistandes i Stadshagen har situationen under året blivit ohållbar då antalet deltagare i sprututbytesverksamheten har ökat kraftigt. Boende i området upplever otrygghet och rädsla och till nämnden har flera medborgare vänt sig och berättat att dessa överväger att lämna stadsdelen på grund av oro för familjen i allmänhet och barnen i synnerhet. Detta är inte ett hållbart sätt att driva denna verksamhet på vilket också förvaltningen lyfter fram i svaret.